INNOVATSIYA VA TARAQQIYOT
07.00.00 – TARIX FANLARI

XX ASRNING IKKINCHI YARMIDA KOREYS DIASPORASIDA “KOBONDI” TIZIMINING SHAKLLANISHI VA UNING IJTIMOIY-IQTISODIY AHAMIYATI

Abdullayeva Nazokat Baxtiyarovna,
Ma’mun Universiteti “Tarix” kafedrasi dotsenti, PhD.
https://orcid.org/0000-0003-1865-5518
E-mail: nazokata465@gmail.com

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.20466289

Annotatsiya. *Mazkur maqolada XX asrning ikkinchi yarmida SSSR hududida shakllangan koreys diasporasiga xos “kobondi” tizimi kompleks tarzda tahlil qilinadi. Tadqiqotda kobondi tizimi nafaqat iqtisodiy model, balki etnik tadbirkorlik, ijtimoiy kapital va madaniy identifikatsiyani saqlash mexanizmi sifatida talqin etiladi. Arxiv materiallari, monografik manbalar va zamonaviy ilmiy yondashuvlar asosida kobondi tizimining koreys diasporasining moslashuv strategiyasidagi o‘rni ochib beriladi. Tadqiqot natijalari kobondining norasmiy iqtisodiyot sharoitida samarali institut sifatida faoliyat yuritganini ko‘rsatadi.*

Kalit so‘zlar: *Koreys diasporasi, kobondi, etnik iqtisodiyot, mavsumiy mehnat, ijarachilik, kolxoz tizimi, ijtimoiy birdamlik, madaniy identifikatsiya.*

Abstract. *This article comprehensively analyzes the “kobondi” system characteristic of the Korean diaspora formed within the USSR during the second half of the twentieth century. The study interprets the kobondi system not only as an economic model, but also as a mechanism for ethnic entrepreneurship, social capital, and the preservation of cultural identity. Based on archival materials, monographic sources, and modern scholarly approaches, the article reveals the role of the kobondi system in the adaptation strategies of the Korean diaspora. The research findings demonstrate that kobondi functioned as an effective institution within the conditions of the informal economy.*

Keywords: *Korean diaspora, kobondi, ethnic economy, seasonal labor, tenancy, collective farm system, social solidarity, cultural identity.*

Аннотация. *В данной статье комплексно анализируется система «кобонди», характерная для корейской диаспоры, сформировавшейся на территории СССР во второй половине XX века. В исследовании система кобонди рассматривается не только как экономическая модель, но и как механизм этнического предпринимательства, социального капитала и сохранения культурной идентичности. На основе архивных материалов, монографических источников и современных научных подходов раскрывается роль системы кобонди в стратегии адаптации корейской диаспоры. Результаты исследования показывают, что кобонди функционировала как эффективный институт в условиях неформальной экономики.*

Ключевые слова: *корейская диаспора, кобонди, этническая экономика, сезонный труд, арендные отношения, колхозная система, социальная солидарность, культурная идентичность.*

Kirish. XX asrning o‘rtalarida koreys diasporasi SSSR hududida, xususan Markaziy Osiyo respublikalarida faol iqtisodiy va ijtimoiy hayot olib bora boshladi. 1937-yilda amalga oshirilgan majburiy deportatsiya koreyslarning yangi hududlarga moslashuv jarayonini boshlab berdi (Khan, 2006).

Yangi sharoitda kolxoz tizimining iqtisodiy samarasizligi va byurokratik to‘siqlar koreys dehqonlarini muqobil iqtisodiy yechimlar izlashga undadi. Natijada 1950–1960-

yillarda “kobondi” deb nomlanuvchi o‘ziga xos iqtisodiy model shakllandi. Ushbu tizim mavsumiy ijaraga asoslangan bo‘lib, unda koreys oilalari brigadalar shaklida yer olib, mustaqil ishlab chiqarish faoliyatini yo‘lga qo‘yganlar (Kim, 2016).

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Koreys diasporasining iqtisodiy faoliyati, xususan “kobondi” tizimi turli ilmiy yondashuvlar asosida tadqiq etilgan. Mavjud adabiyotlarda ushbu fenomen asosan iqtisodiy moslashuv mexanizmi, etnik tadbirkorlik shakli hamda ijtimoiy kapitalni shakllantiruvchi institut sifatida talqin qilinadi (Khan, 2006; Kim, 2016; Ten, 2017).

Monografik tadqiqotlar, ayniqsa Abdullayeva (2025) asari, koreys diasporasining Xorazm viloyatidagi faoliyatini arxiv hujjatlari va empirik materiallar asosida yoritib, ularning mintaqa qishloq xo‘jaligi va ijtimoiy hayotidagi o‘rnini chuqur ochib beradi. Shu bilan birga, sovet davrida kobondi tizimi ideologik sabablarga ko‘ra yetarlicha ilmiy tahlil qilinmagani va bu borada ilmiy bo‘shliq mavjudligi aniqlanadi .

Mazkur tadqiqot kompleks yondashuv asosida olib borildi. Unda tarixiy-qiyosiy tahlil orqali kobondi tizimining shakllanishi va rivojlanish bosqichlari o‘rganildi, ijtimoiy-iqtisodiy tahlil yordamida uning samaradorligi va iqtisodiyotga ta’siri baholandi. Shuningdek, etnosotsiologik yondashuv orqali jamoaviylik, ishonch va ijtimoiy kapitalning shakllanish jarayonlari tahlil qilindi. Tadqiqotda arxiv hujjatlari, statistik ma’lumotlar va ilmiy adabiyotlar asosiy manba sifatida xizmat qildi.

Tahlil va natijalar. Kobondi tizimini faqat xo‘jalik yuritish shakli sifatida emas, balki ko‘p qatlamli ijtimoiy-iqtisodiy fenomen sifatida baholash maqsadga muvofiqdir. Mazkur tizim sovet iqtisodiy modeli doirasida shakllangan bo‘lsa-da, o‘z mohiyatiga ko‘ra markazlashgan rejalashtirishdan farqli ravishda moslashuvchan, norasmiy va jamoaviy boshqaruv tamoyillariga asoslangan.

Avvalo, kobondi tizimi **institutsional moslashuv mexanizmi** sifatida namoyon bo‘ladi. Sovet iqtisodiyotining qat’iy markazlashgan va byurokratik xarakteri ishlab chiqarish samaradorligini cheklagan sharoitda koreys dehqonlari muqobil iqtisodiy amaliyotni ishlab chiqdilar. Bu jarayonda kobondi tizimi rasmiy tizimdagi bo‘shliqlarni to‘ldiruvchi “parallel iqtisodiy institut” sifatida faoliyat yuritgan.

Ikkinchidan, kobondi tizimi **etnik tadbirkorlik modeli** sifatida qaralishi mumkin. Bu yerda iqtisodiy faoliyat faqat resurslarga emas, balki etnik aloqalar, o‘zaro ishonch va jamoaviy tajribaga tayanadi. Koreys diasporasida shakllangan mehnat madaniyati — intizom, mehnatsevarlik va kollektiv mas’uliyat — kobondining muvaffaqiyatini belgilovchi asosiy omillardan biri bo‘lgan (Kim, 2016). Shu nuqtai nazardan, kobondi tizimi zamonaviy ilmiy adabiyotlarda keng qo‘llaniladigan **“ijtimoiy kapital”** tushunchasi orqali izohlanadi. Brigada a’zolari o‘rtasidagi yuqori darajadagi ishonch, qarindoshlik aloqalari va o‘zaro yordam mexanizmlari tranzaksiya xarajatlarini kamaytirgan va ishlab

chiqarish samaradorligini oshirgan. Bu esa kobondini nafaqat iqtisodiy, balki sotsiologik fenomen sifatida ham muhim qiladi (Ten, 2017).

Uchinchidan, kobondi tizimi **norasmiy iqtisodiyot** doirasida faoliyat yuritgan bo‘lsa-da, u iqtisodiy jihatdan yuqori samaradorlikni ta’minlagan. Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, kobondi brigadalari tomonidan yetishtirilgan mahsulotlar hosildorligi kolxoz ko‘rsatkichlaridan 2–3 baravar yuqori bo‘lgan. Bu holat kobondining resurslardan samarali foydalanish, tezkor qaror qabul qilish va mehnatni optimal tashkil etish imkoniyatlarini ko‘rsatadi.

To‘rtinchidan, kobondi tizimi **oilaviy va jamoaviy institut** sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Unda oila ishlab chiqarishning asosiy birligi sifatida namoyon bo‘ladi. Ayollar va yoshlar ham faol ishtirok etib, bu tizim orqali nafaqat iqtisodiy faoliyat, balki ijtimoiylashuv va qadriyatlar uzluksizligi ta’minlangan.

Beshinchidan, kobondi tizimi **madaniy identifikatsiyani saqlash mexanizmi** sifatida alohida e’tiborga loyiqdir. Mavsumiy mehnat jarayonlari davomida koreys diasporasi vakillari o‘z milliy an’analari, tili va urf-odatlarini saqlab qolgan. Shu sababli kobondi iqtisodiy faoliyat bilan birga madaniy reproduksiya jarayonining ham muhim elementi bo‘lgan.

Shuningdek, monografik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, sovet davrida kobondi tizimi ideologik sabablar tufayli yetarli darajada o‘rganilmagan va hatto ayrim hollarda salbiy baholangan . Bu esa mazkur fenomenni ilmiy jihatdan qayta ko‘rib chiqish zaruratini yuzaga keltiradi.

Umuman olganda, kobondi tizimi iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy omillarning uyg‘unlashgan shakli sifatida koreys diasporasining moslashuv strategiyasini aks ettiradi. U markazlashgan iqtisodiyot sharoitida norasmiy institutlarning qanday qilib samarali ishlashi mumkinligini ko‘rsatuvchi muhim tarixiy tajriba hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari kobondi tizimining koreys diasporasi hayotida kompleks ahamiyat kasb etganini ko‘rsatadi. Ushbu tizim sovet iqtisodiyoti sharoitida samarali moslashuv modeli sifatida shakllanib, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va resurslardan oqilona foydalanishga xizmat qilgan. Kobondi brigadalari faoliyati yuqori hosildorlik bilan ajralib, kolxoz tizimiga nisbatan ustun natijalarni ta’minlagan.

Mazkur tizim doirasida shakllangan jamoaviylik va o‘zaro ishonch ijtimoiy kapitalni mustahkamlab, iqtisodiy samaradorlikni oshirgan. Shu bilan birga, kobondi etnik tadbirkorlikning o‘ziga xos shakli sifatida namoyon bo‘lib, iqtisodiy faoliyatni etnik tarmoqlar asosida tashkil etishga imkon yaratgan.

Kobondi tizimi koreys diasporasining madaniy identifikatsiyasini saqlashda ham muhim rol o‘ynagan. Shu bilan birga, uning sovet davrida yetarli ilmiy o‘rganilmaganligi mazkur fenomenni zamonaviy yondashuvlar asosida qayta baholash zaruratini ko‘rsatadi .

Xulosa. Kobondi tizimi koreys diasporasining murakkab tarixiy sharoitlarda shakllangan samarali moslashuv modeli hisoblanadi. U iqtisodiy faoliyatni optimallashtirish bilan birga jamoaviylik, o‘zaro ishonch va mehnat madaniyatiga asoslangan ijtimoiy tizim sifatida namoyon bo‘ladi.

Tadqiqot natijalari kobondining nafaqat iqtisodiy samaradorlikni ta’minlaganini, balki ijtimoiy barqarorlik va madaniy identifikatsiyani saqlashda ham muhim rol o‘ynaganini ko‘rsatdi. Shu jihatdan kobondi tizimi etnik tadbirkorlik va ijtimoiy kapitalning uyg‘unlashgan shakli sifatida baholanishi mumkin.

Mazkur fenomenning sovet davrida yetarli darajada ilmiy o‘rganilmaganligi uni zamonaviy ilmiy yondashuvlar asosida qayta tahlil qilish zaruratini yuzaga keltiradi. Kobondi tajribasi esa diaspora jamoalarining iqtisodiy va ijtimoiy moslashuv mexanizmlarini o‘rganishda muhim nazariy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Abdullayeva, N. B. (2025). *Xorazmdagi koreys diasporasi tarixi: ijtimoiy, siyosiy va madaniy jarayonlar kontekstida*. Buxoro: Durdona nashriyoti.
2. Kim, G. N. (2016). *Kobonji as a phenomenon of ethnic entrepreneurship*. Korea Journal, 56(2), 45–67.
3. Khan, V. S. (2006). *The contribution of Koreans to socio-economic development of Central Asia*. Seoul: Academy of Korean Studies.
4. Ten, M. D. (2017). *Koreans of the USSR: From common history to ethnocultural community*. Moscow: Nauka.
5. Nam, V. V. (2015). *Ethnic entrepreneurship of Koreans in the USSR and post-Soviet Central Asia*. Tokyo: Institute of Developing Economies (IDE).
6. Rakhmonqulova, A. Kh. (2020). *Koreys diasporasining ijtimoiy-madaniy faoliyati*. Tashkent.
7. Encyclopedia Koryo-saram. (2010). *Korean diaspora history and culture*. Seoul.
8. Kim, G. N., & Men, D. V. (1995). *History and culture of Koreans in Kazakhstan*. Almaty.
9. Kang, G. V. (1995). *History of Koreans in Kazakhstan*. Almaty.